

Homenatge a Catalunya

Carles Montpart Tura

Aquests darrers mesos Edicions de La Magrana —que ara pertany al grup editorial Penguin Random House— està duent a terme la publicació de les obres més importants de l'escriptor anglès George Orwell, en noves traduccions i en edicions molt acurades. És una bona oportunitat per llegir, o rellegir si és el cas, alguns d'aquests títols que ja han esdevingut autèntics clàssics de la literatura anglesa contemporània. Homenatge a Catalunya n'és un dels més significatius.

E Naixement a l'Índia

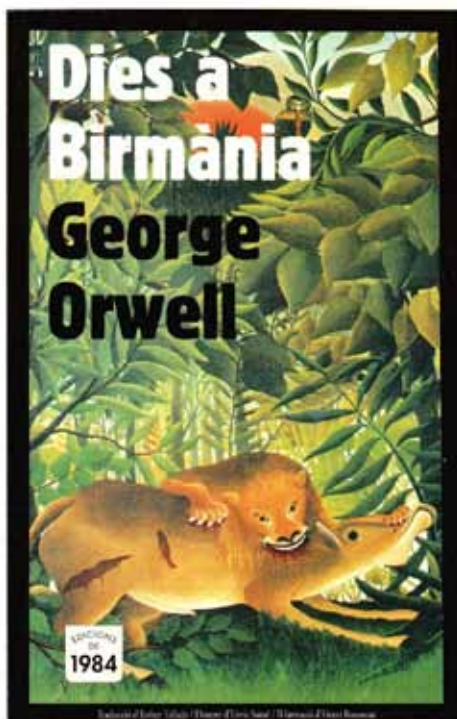
Eric Arthur Blair (Motihari, Bengala, 1903- Londres, 1950), conegut posteriorment amb el pseudònim literari de George Orwell, va néixer en una colònia britànica a l'Índia, i era el segon dels tres fills que van tenir Ida Mabel Limouzin, birmana d'ascendència francesa, i Richard Walmesley Blair, funcionari de l'administració de l'Índia, agregat al comerç legalitzat de l'opi amb la Xina.

Quan tenia dos anys, el petit Eric es va traslladar amb la seva mare i la seva germana gran a Anglaterra, on va estudiar a la *prep school* de *St. Cyprian*, Sussex per a la qual havia obtingut una beca, i que era un dels establiments privats que preparaven els alumnes per accedir als *colleges* de més anomenada. Aquesta experiència escolar, que va ser molt traumàtica —ell no tenia els mateixos privilegis que els estudiants de classe alta—, Orwell l'explicarà en el llarg text autobiogràfic “Such, such were the joys”, publicat pòstumament, i en el qual fa una violenta condemna de tot el sistema educatiu anglès.

Més endavant, Orwell obté una altra beca per entrar al *college* d'Eton, on tindrà per condeixebles Cyril Connolly, Cecil Beaton i Anthony Powell, i on durant un any tindrà Aldous Huxley com a professor de francès. L'autor va ser un alumne mitjà que es va mantenir bastant al marge de l'escola i de l'establiment. Ara, el pas per Eton li va permetre llegir molt: Shakespeare, Swift, Thackeray, Dickens, Kipling, Wells, Shaw, i també molta literatura policíaca i fantàstica. És en aquesta època quan Orwell col·labora a “Election times” i “College Days”, dues revistes d'Eton i quan fa dues lectures que seran determinants per a la seva producció futura: *L'illa del doctor Moreau*, d'H. G. Wells, i *El taló de ferro*, de Jack London.

De policia a Birmània

En sortir d'Eton, en comptes d'intentar obtenir una beca per a la Universitat de Cambridge, Orwell decideix abandonar els estudis i enrolar-se a la policia birmana. Amb dinou anys, el 27 d'octubre de 1922 s'embarca cap a l'Índia. Un cop a Birmània, farà cursos de birmà, d'indostànic i de dret a l'Escola de Policia de Mandalay. Molt aviat, però, l'escriptor s'adona de la realitat de l'imperialisme i del disgust que li provoca la feina que li fan fer. Els fets viscuts durant prop de cinc anys li inspiraran la seva primera novel·la, *Dies a Birmània* (Edicions

George Orwell

de 1984, 2003, amb traducció d'Esther Tallada), una amena i sovint divertida narració que contraposa dos mons, el dels colonitzadors i el dels colonitzats, unes realitats que tenen el denominador comú de la corrupció, i que a Orwell li serveixen per exposar la cara més cruel de la dominació colonial que en aquells moments Anglaterra exercia sobre els seus territoris asiàtics. Per por de les denúncies que pogués provocar pel seu contingut, la novel·la s'edita primer als Estats Units l'any 1934, a la casa Harper, i té un gran èxit de crítica. Finalment, i amb alguns retocs, l'obra sortirà a Anglaterra pel juny de 1935 a la petita editorial d'esquerres de Victor Gollancz. El juliol de 1927 Orwell havia obtingut un permís de cinc mesos per "motius de salut", havia tornat a Anglaterra i havia presentat la dimissió de la Policia Imperial.

Incursions en la pobresa

A la primavera de 1928 Orwell s'instal·la a París amb la intenció d'esdevenir escriptor. Publica els seus primers articles i escriu dues novel·les que acabarà destruint. Com que la seva situació econòmica cada vegada és pitjor, decideix posar-se a treballar en un gran hotel del carrer Rivoli. El relat d'aquesta dura experiència, que el farà entrar en contacte amb un món laboral on l'explotació i la misèria són la norma, constituirà la primera part de *Down and out in Paris and London* (traducció castellana: *Vagabundo en París y Londres*, Menoscuarto Edicions, 2010, amb versió de Carlos Villar Flor), un volum que l'editor Victor Gollancz publicarà l'any 1933 després que T.S. Eliot, lector de l'editorial Faber, l'hagués rebutjat.

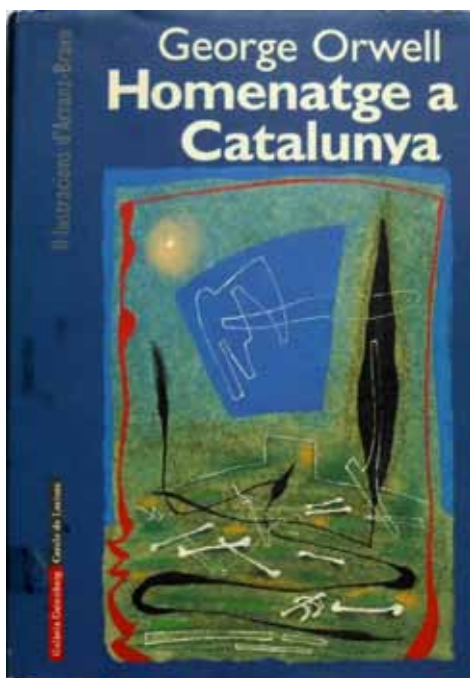
A finals de 1929 Orwell abandona París i segueix les seves investigacions sobre els baixos fons, ara a Londres — amb el pseudònim de P. S. Burton—, convivint durant diversos períodes de temps amb tot tipus de pobres i rodaments. El relat d'aquestes vivències serà

la segona part d'aquest llibre que representarà el naixement de "George Orwell", ja que l'escriptor no estava massa orgullós del contingut exposat en el llibre ni de la recepció que entre els lectors pogués tenir. L'opció del pseudònim —"George" és un nom ben anglès, patró del país, i "Orwell" és el nom d'un petit riu— representava un cert escut protector, fins i tot de cara a preservar la reputació de la seva família. L'autor, sempre arran de la pobresa, entra en aquesta època a treballar de mestre en una escola privada.

Compromís amb la República

A finals de 1934 Orwell té un atac de pulmonia i ha de ser hospitalitzat. Arran d'aquest fet, deixa la feina de mestre i entra a treballar d'empleat en una llibreria de Hamsptead. És en aquesta època que l'escriptor s'acosta a l'International Labour Party (ILP), que en aquells moments representava l'esquerra més avançada d'Anglaterra. L'any 1935 publica dues novel·les més, *La filla del clergue* (Edicions Destino, 1985) i *Keep the Aspidistra Flying*, obres que Orwell sempre va considerar fallides.

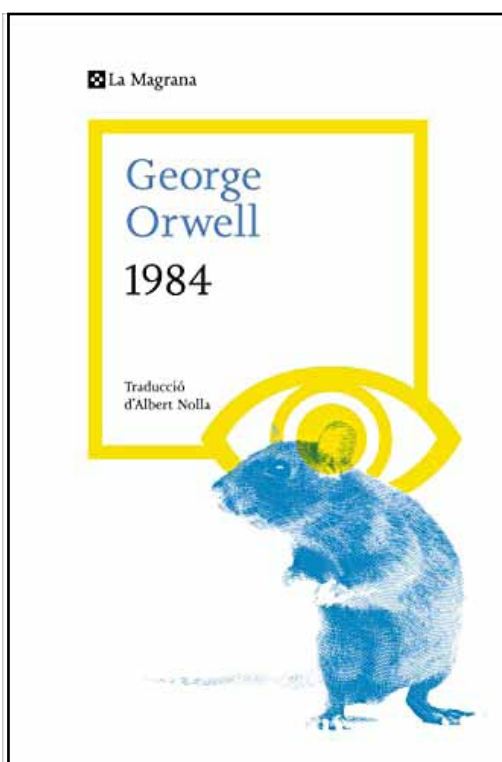
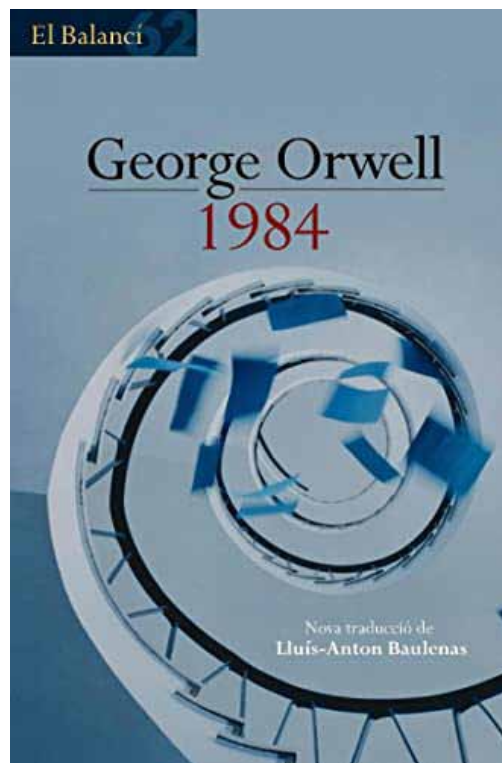
L'any 1936 l'editor Gollancz proposa a Orwell de visitar el nord industrial d'Anglaterra i documentar-se per escriure un llibre que reflectís l'ambient social d'aquelles zones, castigades per un alt índex d'atur. Durant els dos primers mesos

d'aquest any, l'escriptor va viatjar per Wigan, Sheffield i Liverpool i va prendre notes del que seria *The Road to Wigan Pier*, pensat per a ser publicat al Left Book Club, una mena de club de lectura per al consum de literatura d'esquerrers. Eileen O'Shaughnessy, amb qui Orwell s'acabava de casar, serà l'encarregada de seguir el procés d'edició d'aquest llibre, perquè l'escriptor ha decidit incorporar-se a la lluita antifeixista que s'està produint a Espanya arran del cop d'estat contra la Segona República.

Orwell arriba a Barcelona el 26 de desembre de 1936 amb una carta de recomanació de l'ILP, i en lloc d'anar a trobar les brigades internacionals, com la majoria d'intel·lectuals que hi havia al país, s'allista a la milícia del POUM (Partit Obrer d'Unificació Marxista), organització que tenia lligams amb l'ILP, i se'n va al front d'Aragó. Orwell arriba al grau de caporal i es troba al capdavant d'una dotzena d'homes sense cap experiència i molt mal armats.

El 10 de maig de l'any següent, l'escriptor és ferit al coll per una bala que miraculosament no li toca la caròtida. Durant la convalescència, que té lloc a Barcelona, Orwell és testimoni de les lluites internes entre grups republicans —els Fets de Maig de 1937— i veu la campanya de calúmnies i després l'eliminació per part del Partit Comunista dels anarquistes i del POUM, organització declarada il·legal

pel juny d'aquest any. Tant l'escriptor com la seva dona, que s'havia trobat amb ell a Barcelona, es veuen assenyalats i decideixen sortir de Catalunya fent-se passar per turistes. Orwell duia amagades les notes que es convertirien en un dels seus llibres més famosos: *Homenatge a Catalunya*.

L'antifeixisme continua

Amb l'esclat de la Segona Guerra Mundial, Orwell critica obertament els pacifistes i els acusa de minimitzar el perill que Hitler representa. S'enfronta durament, per exemple, amb la posició de H. G. Wells. Com que és rebutjat per l'exèrcit per la seva mala salut, s'enrola a la Home Guard. En aquesta època l'escriptor du a terme una gran activitat periodística i escriu articles a les revistes angleses *Horizon* i *Tribune*. En aquesta última publicarà una columna setmanal titulada "A la meua manera", on el novel·lista plantejarà les seves principals inquietuds, especialment la manipulació de la Història. Entre el 1941 i el 1946 també manté una secció fixa, "London Letters", a la revista d'esquerrers americana *Partisan Review*. L'autor també col·labora amb la BBC, on s'encarrega de les emissions de propaganda i dels programes culturals destinats al sud-est asiàtic fins que presenta la dimissió, a finals de 1943, argumentant que aquella corporació "està a mig camí entre un internat de senyoretes

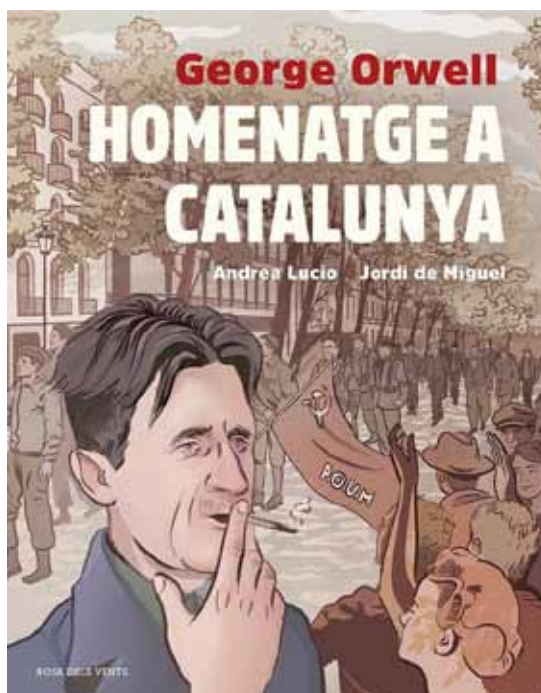
George Orwell, sobresortint al capdavant de la fila i un asil de bojos”.

L'any 1945 Orwell aconsegueix finalment publicar una novel·la curta que havia anat pensat des de 1937, a la seva tornada de Barcelona. Es tracta de *La Granja dels Animals*. L'obra va haver de superar tant les dificultats logístiques que suposaven la manca de paper que hi havia en plena guerra, com les reticències de tipus ideològic que presentaven els editors davant d'una sàtira política que criticava obertament el règim estalinista soviètic del que en aquells moments era una potència alidada. El llibre s'edita l'agost de 1945, amb la guerra acabada, i es converteix de seguida en un gran èxit de crítica i de vendes. Al cap de pocs anys, *La Granja dels Animals* s'havia traduït a trenta-nou llengües. En català disposem de les traduccions d'Eduard Cardona, amb el títol de *La revolta dels animals* (Destino, 1991), de Marc Rubió, amb el títol *La rebel·lió dels animals* (Edicions, 62, 2003; labutxaca, 2007) i d'Albert Nolla, amb el títol de *La Granja dels Animals* (La Magrana, 2023).

Una mort prematura

L'any 1944 el matrimoni Orwell,

que no havia tingut fills, adopta un nen batejat amb el nom de Richard Horatio. Poc temps després, l'escriptor se'n va a la França alliberada i a Alemanya en qualitat de corresponsal de l'*Observer*. Manté una trobada amb Hemingway, a París, i durant aquesta estada la seva esposa Eileen mor a causa de l'anestèsia administrada abans d'una operació. De retorn a Anglaterra accepta la vicepresidència del Freedom Defense Committee, òrgan que vetlla per la defensa dels drets civils i visita la illa de Jura, a les Hèbrides, on finalment lloga una casa.

L'any 1946 Orwell publica un volum de *Collected Essays*, però cada dia es troba més cansat i redueix la seva col·laboració als diaris. De totes formes, es posa a escriure la que serà la seva millor novel·la i la que li donarà fama universal, *1984*, una obra en la qual va treballar al llarg de vint-i-set mesos, amb diverses estades a la clínica intercalades per tal de refer-se de la tuberculosi que li afecta el pulmó esquerre. Orwell la va acabar el novembre de 1948 i va sortir publicada el 8 de juny de 1949 a l'editorial Secker & Warburg. El 13 d'octubre d'aquest any Orwell es casa amb Sonia Brownell, que havia

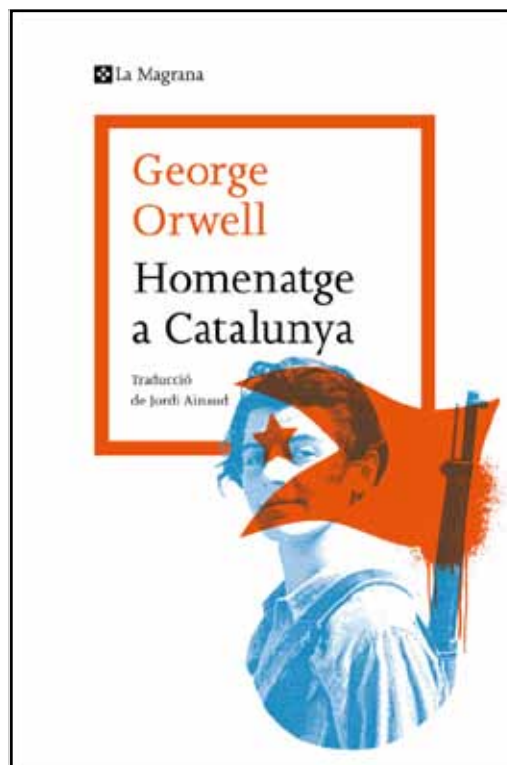
conegut a la redacció de la revista *Horizon*, i el 21 de gener de 1950 mor a causa de la malaltia, als quaranta-sis anys.

Aquesta última novel·la de George Orwell, que s'erigeix com una gran denúncia del totalitarisme, la manipulació de la Història i del poder de l'estat per sobre de l'individu, la podem llegir en català en traducció catalana de l'escriptor Lluís-Anton Baulenas (Edicions 62, 2003) i en la més recent d'Albert Nolla (La Magrana, 2022).

Un testimoni de la guerra

George Orwell es va posar a escriure *Homenatge a Catalunya* tan bon punt va arribar a Anglaterra després d'haver participat al front d'Aragó de la Guerra Civil Espanyola entre finals de 1936 i el mes de maig de 1937. Com diu Miquel Berga al pròleg de la nova edició que comentem, "La 'veritat' que Orwell volia explicar al seu llibre sobre Espanya resultava massa incòmoda per a un editor que se sentia, com tants intel·lectuals anglesos del moment, company de viatge del Partit Comunista. Sense haver llegit el llibre i aclarint que no era militant del partit, Gollancz ja va anticipar que no podria publicar 'res que pogués perjudicar la lluita contra el feixisme'" ("Orwell i els seus editors: apunts per a una història políticament simptomàtica", pròleg a l'edició d'*Homenatge a Catalunya*, La Magrana, 2023, amb traducció de Jordi Ainaud, p. 18-19).

Finalment, va ser la petita editorial

de Frederick Warburg, Secker & Warburg, qui es va oferir per publicar l'obra. El llibre, com ens explica també Miquel Berga, va ser un fracàs de vendes, ja que els mil cinc-cents exemplars de la primer edició del gener de 1938 encara no s'havien esgotat a la mort d'Orwell el 1950. Avui, en canvi, *Homenatge a Catalunya*, té unes vendes globals milionàries, i juntament amb *1984* és l'obra de l'escriptor anglès més llegida i més ben valorada.

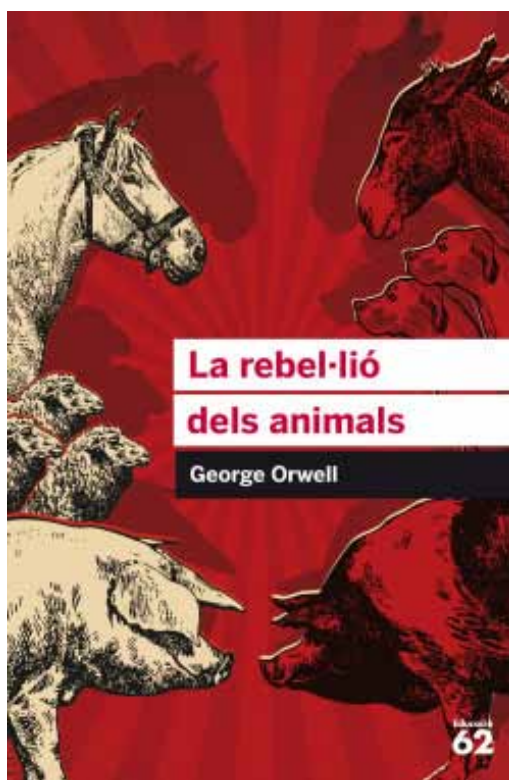
Homenatge a Catalunya, en català

És evident que una obra com la que comentem, en què es relata de primera mà una experiència tan especial com la participació per ideals en una guerra contra el feixisme en un país que no és el propi, havia de generar un gran interès per tal de traduir-la de seguida al català. Miquel Berga, en el pròleg esmentat, ens en fa un aclaridor resum.

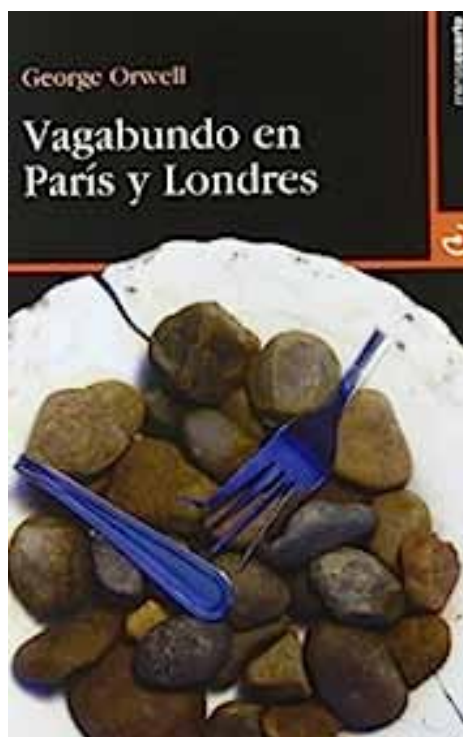
La primera traducció catalana que es va publicar —després d'un intent infructuós de l'editorial Pòrtic l'any 1967— va ser la que va fer Ramon Folch i Camarasa per a l'editorial Ariel l'any 1970. Tant aquesta com la castellana que va fer Carlos Pujol al cap d'uns mesos, van aparèixer fortament censurades. El text, lliure de censura, es va incloure per primera vegada en castellà dins el volum *Orwell en España* (Tusquets, 2003), que seguia els canvis que Peter Davison havia introduït l'any 1986 en una nova edició anglesa.

La traducció de Ramon Folch i Camarasa s'ha reeditat diverses vegades: a Galàxia Gutenberg / Cercle de Lectors (1996), amb il·lustracions d'Arranz-Bravo i una introducció de Teresa Pàmies en què destaca la precisió i el rigor d'Orwell, però també la qualitat del seu estil literari, i a Destino o a labutxaca, amb la suggerent introducció del crític literari Lionel Trilling que havia acompanyat l'edició americana de 1952 i que havia reproduït l'editorial Ariel. També se n'ha publicat una adaptació gràfica: *Homenatge a Catalunya* (Rosa dels Vents, 2019, a càrrec del periodista Jordi de Miguel i de la il·lustradora Andrea Lucio).

L'edició més recent d'*Homenatge a Catalunya* que ha publicat La Magrana, doncs, segueix aquesta nova versió corregida i compleix el desig de l'autor d'eliminar del cos principal del text els capítols 5 i 11—en què s'intenta aclarir els fets que es van produir a Barcelona el primers dies de maig de 1937—i inclou-els com a apèndixs al final. A part de la nova traducció a càrrec de Jordi Ainaud, aquesta edició s'enriqueix amb l'assaig "La guerra d'Espanya en retrospectiva", "un text clau per detectar la persistència de l'impacte que li va suposar l'experiència al front d'Aragó i a Catalunya durant la guerra" ("Nota a aquesta edició", p. 37). Es tracta d'un text escrit per Orwell l'any 1942 per a una revista socialista, *New Road*, i on l'autor, ja amb una certa distància respecte dels fets narrats, recorda amb afecte els seus companys de lluita i mostra una gran estima pel poble espanyol.

menys exemplars de

Com explica Miquel Berga, "a l'Espanya del tardofranquisme, l'obra d'Orwell, amb censura o sense, resultava tan incòmoda com ho va ser al Regne Unit a l'època de la seva publicació. Tant el PSUC a Catalunya com el PCE a la resta d'Espanya eren l'eix central sobre el qual basculava l'oposició al dictador [...] Orwell resultava el testimoni incòmode del procés d'il·legalització del POUM i de l'infame assassinat del seu líder, Andreu Nin, a mans d'agents estalinistes que van executar els seus plans davant la passivitat (per impotència) de les autoritats republicanes, lligades als interessos d'una Unió Soviètica que era, en aquells moments de la guerra, l'aliat crucial en la lluita antifeixista. El llibre d'Orwell posava el dit a la nafra d'un dels episodis de la influència estalinista a l'Espanya republicana" (pròleg citat, p. 27-28).

És per aquest motiu que s'han fet moltes lectures d'aquesta obra d'Orwell: des dels que van dir que l'autor anglès no havia entès res i que patia una paranoia anticomunista que li feia donar una versió esbiaixada dels fets viscuts, fins als que reivindiquen *Homenatge a Catalunya* com una gran obra literària bastida a partir d'una gran honestedat i sinceritat i que anuncia els grans temes que l'autor desenvoluparà més endavant, especialment a les novel·les *La Granja dels Animals* i, sobretot, a 1984. Aquesta nova edició d'aquest clàssic ens dona l'oportunitat que nosaltres, els lectors actuals, hi afegim la nostra valoració. ■